

ASSUMPTA ZAPATA

al voltant de l'exposició

“argentona al 1800. Cartografia històrica a partir de plànols del marquesat de Moja”

Al'Arxiu Històric Municipal d'Argentona, s'hi troba la secció de Documentació Antiga. El fons d'aquesta secció està directament relacionat amb les famílies que van ensenyar els castells de Burriac i Vilassar de Dalt entre els segles XII i XIX. El gruix principal de la documentació generada per aquests senyors està dipositada al castell de Vilassar de Dalt, en un arxiu particular i de difícil accés per als estudiosos de la comarca; un segon indret on podem trobar informació d'aquestes famílies és la Biblioteca de Catalunya de Barcelona, on fa uns anys va ser localitzat un fons referent als senyors dels castells de Burriac i Vilassar i que historiadors locals, com el medievalista Pere Benito, han estudiat en profunditat. Des de l'any 1952, Argentona compta amb un tercer conjunt de documents de la família. I encara falta esmentar-ne un quart, la “Col·lecció de plànols dels dominis i senyories de la casa de Cartellà i de Moja”¹ que a finals dels anys noranta va adquirir l'Ajuntament de Mataró a una llibreria antiquària de Barcelona, i que foren exposats al museu de la capital del Maresme durant la primavera del 1999. En ells estan dibuixats els termes de Vilassar de Dalt, Cabrera, Mataró i Argentona, sent aquesta darrera localitat la més representada, ja que apareix en més de la meitat dels documents. Els 19 plànols, relligats en forma de llibre i

datats a principis del segle XIX, estan directament relacionats amb els dipositats a l'Arxiu Històric Municipal d'Argentona i que ara es donen a conèixer. La relació és evident quant a la cronologia (al voltant del 1806) i la traça, ja que molts semblen fets per la mateixa mà. Davant d'aquest “parentiu” se'ns plantegen molts interrogants: la identitat del cartògraf que va dibuixar els plànols, el per què de la dispersió d'un fons documental tan ric com l'esmentat de la casa senyorial dels Desbosc i successors... Però, sí que podem imaginar el motiu de l'elaboració dels plànols, tal com afirma Joaquim Llovet en el catàleg publicat arran de l'exposició de Mataró:² la cartografia ajudaria a situar les finques amb els noms dels seus tenidors per resoldre dubtes d'ubicació o tinença de manera més senzilla que la consulta d'un capbreu.³

La col·lecció de plànols del Fons de Documentació Antiga de l'Arxiu Històric Municipal d'Argentona està composta per 49 peces entre plànols i treballs de camp. La majoria de plànols tenen unes dimensions de 63 cm x 43 cm, mentre que els treballs de camp són més reduïts (60 cm x 21 cm) i estan dibuixats sobre un paper més prim. Molts dels plànols són esbossos sense acabar. De tota la sèrie en destaquen dos per les seves grans dimensions, la qual cosa va fer que es dibuixessin sobre papers afegits.

El 13 de gener d'enguany, gràcies a una proposta del Centre d'Estudis Argentonins Jaume Clavell i la col·laboració de l'Ajuntament d'Argentona, s'inaugurà una exposició amb el títol: *Argentona al 1800. Cartografia històrica a partir de plànols del marquesat de Moja*. En aquesta exposició, encara que s'hi poden veure plànols de diversa procedència, la part més important és la formada pels del fons de l'Arxiu Històric Municipal d'Argentona:

Secció Documentació Antiga, restaurats recentment. Dels 49 plànols d'aquest fons se n'han seleccionat uns quinze en funció del seu interès i de la seva representativitat. L'altre material que s'exposa està compost per algunes de les fotografies que es feren amb motiu de l'exposició l'any 1999 dels plànols dipositats al Museu Comarcal de Mataró, així com el llibre original que els conté.

Els dos objectius principals de l'exposició són poder contemplar la tècnica de planimetria d'aquell moment, i de retruc saber com era el nostre municipi a finals del segle XVIII. I s'articula entorn de diferents àmbits. En primer lloc la representació on apareix Argentona abans del 1800, és un mapa que es troba al Museu Arxiu de Santa

Els dos objectius principals

de l'exposició, inaugurada

el 13 de gener, són poder

contemplar la tècnica

de planimetria d'aquell

moment, i de retruc

saber com era el nostre

municipi a finals del segle XVIII

1. Llibre manuscrit format per una col·lecció de 19 plànols (segle XVIII) amb indicació cartogràfica dels dominis del marquesat de Moja que representen part del territori dels municipis d'Argentona, Vilassar de Dalt, Mataró i Cabrera de Mar.

2. Mataró, Argentona, Cabrera i Vilassar 200 anys enrere. Els plànols dels dominis de Cartellà i de Moja.- Patronat Municipal de Cultura- Museu de Mataró.- Maig de 1999.

3. Capbreu: document que conté les confessions que els emfiteutes fan al seu senyor directe deixant constància dels béns que tenen i dels drets dominicals corresponents al senyor.

Maria de Mataró, obra del comte de Darnius de l'any 1719, i donat al Museu Arxiu l'any 1995 per la família Sanfeliu Vila. És un mapa fet a mà i il·luminat, que representa amb dibuixos detallistes i acolorits camins, carreteres, poblacions, masies, torrents i rieres. La zona que descriu és la compresa entre Mataró, Granollers, la Garriga i Cardedeu. La nota dorsal del mapa el titula com "Carretera del Vallés", la qual cosa fa que l'historiador Joaquim Llovet l'hagi relacionat amb el projecte de la carretera que havia d'unir les capitals de comarca del Maresme i del Vallès, obra que es planificà i va construir el darrer terç del segle XVIII.⁴ L'observació d'aquest mapa, que supleix la precisió tècnica amb la riquesa plàstica i el detallisme, ens fa veure com era la representació amb plànols de l'espai geogràfic al segle XVIII.

A continuació, i procedents del fons de l'Arxiu d'Argentona, observem dos parells de documents: un és l'esbós i l'altre el plànol acabat. És curiós com l'esbós recull una informació que no es reflecteix en el definitiu, i a la inversa. Pel que fa a aquesta col·lecció de plànols de l'Arxiu d'Argentona que s'exposen, hem de destacar una sèrie de característiques. Entre elles, els detalls i la gran quantitat d'informació que proporcionen, tant des del mateix color, els símbols i les anotacions. Els camins, torrents, roques i carenes constitueixen els principals elements de referència. També consten altres indicacions com feixes, "terreno faxat", pla, roquer, esquei...

Bàsicament les zones representades en els plànols de l'Arxiu d'Argentona corresponen a la riera d'Argentona, i als veïnats de Pins, de Clarà, i de Lledó. Així hi trobem les rieres d'Argentona i la

de Clarà, i el torrent de la Feu (dit també de la Casella), el de la Pastanaga, el torrent del Masnou, i el torrent de Dalipa (o Cantallops).

Altres elements topogràfics que hi consten són les carreteres i camins, com el camí del mal Pas, el camí del mas Novell, la carretera que va del mas Ballot a Argentona, el camí del Sagrament que va de la riera de Lladó fins al camí de Calopa i de la Rectoria, el camí d'agnar de la casa d'en Bellatriu i altres parts. En alguns camins s'especifica que són públics i de sagrament.

Gairebé tots els plànols tenen la referència dels punts cardinals indicats com: ponent (oest), tramuntana (nord), solixent (est) i migdia (sud). Les anotacions referents a mesures de superfície són les quarteres (qs) i quartans (cs). La quartera està relacionada amb la mesura de volum de gra que es podia extreure de la superfície unitat, mentre que el quartà era un dotzè de quartera.⁵

És evident que la finalitat d'aquests plànols era documentar confessions antigues de propietats, que devien els censos als senyors de la baronia. Així en la majoria hi trobem anotacions referides a capbreus de Carles, un notari de Barcelona, i de Vigo, un notari de Vilassar. Un altre element d'informació a destacar són els símbols que apareixen en els textos que servien per a insertar-hi la informació que no hi cabia, informació que se situa en un marge del plànol.

L'àmbit de l'exposició corresponent al domini senyorial, pretén centrar-se en aquell sota el qual es van trobar els actuals municipis d'Argentona i Vilassar de Dalt, i que originà el fons de documentació al qual pertanyen aquests plànols. Efectivament, el terme municipal d'Argentona durant l'edat mitjana va estar sota el domini

del castell de Sant Vicens o Burriac. Els senyors del castell foren en principi els Sant Vicens que rebien el nom del castell que senyorejaven. Els homes i les dones d'Argentona els devien vassallatge i els censos. Això vol dir que per fer ús de la terra els havien de lliurar una part de la collita, i no es podien vendre, cedir o donar en herència cap propietat sense pagar un tribut al senyor. També es veien obligats a reparar i comprar les eines a les ferreries, i moldre el gra als molins del senyor. Fins i tot el pa, la carn, el peix i el vi eren despatxats a les fleques, carnisseries, peixateries i tavernes del senyor.

Quan el 1352 morí Berenguer de Sant Vicens endeutat i sense successió, els seus marmessors van vendre "els castells, honors i termes de Sant Vicens i de Vilassar, el lloc d'Argentona i la torre de Cogoll" a Pere Desbosc, ciutadà de Barcelona i conseller reial. Així el terme d'Argentona i el de Vilassar seguien units sota la jurisdicció dels nous senyors feudals, els Desbosc. Aquesta senyoria passaria per línia successora als Oms, Cartellà i, posteriorment, als Copons, marquesos de Moja. Com a propietaris d'aquesta baronia, els marquesos de Moja conservaven la documentació que hi feia referència i justificava el cobrament de censos que es féu efectiu fins al segle XIX. És per això que aquests plànols contenen informació sobre les diferents finques amb relació a límits i anteriors propietaris, així com referències en les quals consten les antigues confessions als capbreus que justifiquen el dret dels censos.

A continuació es fa un recorregut pels espais i elements bàsics de la vida de la nostra vila en el moment de confeccionar-se els mapes. Els primers elements eren els molins, que aprofiten la força

4. LLOVET, J. *La comunicació per carretera de Mataró al Vallès. Els treballs de 1769-1776.* FULLS/52. MASMM, abril 1995. pp.33-38.

5. La quartera de superfície és una unitat amb diferents equivalències segons el lloc on es mesuri. A Arenys i Mataró equivaldria a una quarta part de l'hectàrea actual.

motriu de rieres i torrents per a moldre gra i que estaven sota el monopoli senyorial. A banda i banda de la riera, hi havia els molins de Saborit (dit també Croanyes i Roqueta), el de les Mateves (o de Palau), el molí d'en Gual (abans Costabella) i el d'en Jofre. Consten també en els plànols dels molins les terres que aprofiten per regar les aigües que en surten. Seguint amb les aigües trobem els torrents. En una altra parella de documents formada per l'esbós i el plànol definitiu observem que era molt important la informació sobre les aigües, així consta en una nota al peu del plànol: *Tot el terrenno dona les aigües a la Riera de Lladó.*

Els pagesos que menaven les terres, constituïen l'element essencial de la vida i l'economia de la vila, vivien en masies o treballaven en les terres que les envoltaven. Els dibuixos de les masies, encara que inexactes pel que fa a la façana respectiva, ens volen informar senzillament de la seva ubicació i de les terres que en depenien. I a la informació del 1800 hem volgut afegir les imatges d'algunes relativament recents. La descripció de les terres era en definitiva l'objectiu principal de l'elaboració d'aquests plànols. Així, es completa l'exposició amb mapes en els quals podem veure com es du a terme aquesta representació de l'espai amb els elements que ja hem comentat.

Per acabar el recorregut podem observar el dit "Plànol de l'Eixampla" d'Argentona datat el 1874 en què es representa el nucli urbà. Com indica el seu nom es féu amb motiu de planificar el futur engrandiment del poble. En aquest ja s'evidencia l'acurada tècnica del cartògraf i la fidel representació de l'espai amb les úniques informacions de noms de carrers i places. El salt és evident.

ROSA VILA

La poesia no és per minories

Secció de Lletres: Taller "Llegir i entendre poesia", per Jordi Julià

O no ho hauria de ser. El que passa és que durant molt de temps ha estat un gènere literari de força menys consum que el de la novel·la, per citar el gènere més llegit, tot i que segurament és el que s'avé més amb la falta de temps de l'època actual.

I si es llegeix poca poesia és sobretot per dues raons bàsiques: 1) perquè no hem rebut de l'escola les claus necessàries per a llegir i entendre poesia i 2) perquè llegir un poema, per curt que sigui, exigeix un major esforç de descompressió (d'idees i d'expressions) que gèneres més popularitzats. Dos entrebancs que només són capaços de saltar-se els qui han estat atrapats per la poesia, a base de llegir-ne molta i de molt variada.

Per això, la Secció de Lletres del *Centre d'Estudis Argentonins*, ha realitzat un taller bàsic de poesia, seguint amb la seva línia d'oferir eines per posar la literatura, en els seus diferents gèneres, a l'abast de tothom (perquè, com en aquella vella dita esportiva, com més ampla sigui la base més alta podrà ser la cúspide).

El taller que s'ha fet durant dos dissabtes de gener i dos de febrer "Llegir i entendre poesia" no ha estat un taller per lletraferits, ni per tronats. Tampoc per rapsodes; ni per enamorats o malaits d'amor, que pel cas és el mateix. Ha estat un taller interactiu amb l'objectiu d'entrar dins les convencions del gènere poètic. Per dir-ho d'altra ma-

nera: han estat unes beceroles noves per una gent a qui la poesia d'una manera o altra ja havia enganxat.

L'altell de l'ajuntament vell no ha estat un espai des d'on es pretenia competir amb la narrativa, en general, ni amb la novel·la en particular, ja que des de fa anys la poesia agafa coses d'una i de l'altra, com també ho fa del teatre, del cinema i de la música.

I si alguna cosa han après els assistents al taller (d'edats compreses entre els 20 i els 70 anys) és que fer poesia no és com escriure o fer teatre, però sí que un poema és capaç de mostrar l'escena, presentar unes màscares, retratar personatges i donar-los més d'una veu; que no és com fer música, però ai de qui perdi de vista la musicalitat!

No ha estat un taller de percussió però sí d'alguna cosa que té molt a veure amb el ritme. Ni unes classes de llengua, però sí s'ha estat d'acord que el llenguatge és el gran servent de la poesia, d'aquí la gran responsabilitat del poeta, sigui català, espanyol, anglès, grec, italià o francès. Tampoc ha estat un estudi de filosofia, antropologia ni de psicologia aplicada però sí que s'ha confirmat que, almenys en el corrent actual més reconegut (el dels hereus directes de Carner i Ferrater o Machado i Gil de Biedma) hi té molt a veure l'experiència, dit d'altra manera, la vida i la mort, agafades des de la ficció o des de la realitat.

Què és doncs la poesia?

Va haver-hi un temps, -el del